

Defining Preventive and Supportive Factors of studying Among Ahvaz High School Students

Parvin Najafpour Moghadam¹, Zohreh Cheraghi², Farhad Ahmadi Asl³

1. Instructor, Faculty Member of Knowledge and Information Science Department, Shahid Chamran University of Ahvaz
2. Phd. Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz
3. Phd Student of Educational Science, Shahid Chamran University of Ahvaz

Received: 2018/12/25

Accepted: 2019/03/11

Abstract

Background and Objectives: Studying as a social skill is the basis for advancement. Common sense would agree that there is a close relationship between the state of literacy and development of individuals in societies, and the society as a whole. The development of the culture of studying and reading, can play an effective role in reducing the impact of social mal-behavior such as drug addiction, etc., in a society, directly and indirectly. The need for children and adults to become interested in reading and studying is not overlooked. The habit of reading and familiarity with resources that can help us meet our information needs is a great benefit that is better to sprout from childhood. The choice of teens for this study is deliberate and important because teens are somehow in the early years of experiencing reading and this useful habit (reading), which should have been institutionalized in them prior to that years ago, is the basis for knowledge gaining and lifelong learning in them. Therefore, in assuming a knowledgeable and developed generation, it is important to see if the basis of its study and reading habit is firm enough, it is supported. Thus, the purpose of this study was to investigate and to identify the supporting and preventing factors of reading among high school students in Ahvaz.

Methodology: The present study was conducted by administration of a survey. The research population was around 40814 students of public high schools in Ahwaz, of which a sample of 380 students was selected in a classified random manner, using the Cochran sampling formula. The data was collected by means of a researcher-made scale devised based on the persuasive and dissuasive components and some other relevant factors such as family, library, school, librarian, etc. To assess the validity of the scale, content validity examination was used. In order to determine the reliability of the data gathering tool, the final draft of the scale was considered. The Cronbach's alpha was calculated for a pilot group of 30 students which resulted in an acceptable reliability coefficient of 0.75. The reliability coefficient for the *study status* subscale was 0.75, for *dissuasive* subscale was 0.943 and for the *persuasive* subscale was 0.894 all illustrating acceptable reliability. Data analysis was performed by calculating descriptive statistical methods and indicators such as mean, standard deviation and relevant tabulations. Exploratory factor analysis, independent t-test, and Spearman correlation coefficient were used in the analytical part of the study and data analysis. In all the statistical calculations SPSS software version 22 was used.

Findings: Based on the results, 62.8% of the respondents were girls and 37.2% of them were boys. The study demonstrated that the average reading period for school lessons was about 3 hours a day for each student and study time for girls was significantly more than that of boys. The average students' non-syllabic study was estimated at 55 minutes per day. There was no significant difference between the mean study amount of girls and boys in this respect. According to the findings, the most common way to get information among students are radio and television, and the Internet. Also, findings indicate that there is a very weak correlation between parental education and non-syllabus study in students ($r = 0.037$). According to the findings, 75.1% of students, also study non-syllabus materials in addition to textbooks during the day. Findings showed that students believe educational factors such as having educational courses to familiarize them with reading, and then motivational, cultural and economic factors are the most important factors in making them interested in reading. On the other hand, cultural, educational and economic factors are the most important factors preventing them from studying.

Discussion: Based on the findings, students believe that educational factors, economic factors and motivational factors, have the most impact in encouraging students to study. These findings indicate that adults would become more interested in studying if they are adequately trained how to study and if they are introduced to appropriate resources. Also, if they have got their reading habit from their families and friends since childhood, their interest in studying would be more institutionalized and stronger. Among the preventive factors, cultural, educational and economic factors were also the most frequent in views of the respondents. At the end, suggestions are made to improve the level of study among the target community. As the findings reveal, from student's point of view, proper planning, adequate education and provision of facilities for purchasing books, there would be sufficient motivation for studying in teens and students. Therefore, based on the results, it is believed that the most effective ways to increase the adults study rate and their interest in studying and developing a study culture, are first, development of appropriate and relevant educational programs, and then, make the attempt to guide the intellectual and cultural orientation of Families towards reading and, also, create and publish easy access reading materials.

Keywords: reading, Incentive factors, Preventive factors, Students, Secondary school, Ahvaz

شناسایی عوامل ترغیب کننده و بازدارنده‌ی مطالعه در بین دانش آموزان دوره‌ی متوسطه شهر اهواز

پروین نجف پور مقدم^{۱*}، زهره چراغی^۲، فرهاد احمدی اصل^۳

۱. *نویسنده مسئول، مربی، عضو هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز Najafpour85@yahoo.com

۲. دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز Z.cheraghi58@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز Ahmadi985@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۱۴

چکیده

هدف: هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی عوامل ترغیب کننده و بازدارنده عادت به مطالعه در بین دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهرستان اهواز، می باشد.

روش شناسی: پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی و پیمایشی است. نمونه این پژوهش را ۳۸۰ نفر از دانش آموزان دبیرستانی شهر اهواز تشکیل می دهند که به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته شامل ۲۴ سؤال بوده است.

یافته‌ها: براساس نتایج ۶۲/۸ درصد پاسخگویان را دختران و ۳۷/۲ درصد آنان را پسران تشکیل داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین مطالعه درسی دانش آموزان در طول روز تقریباً ۳ ساعت بوده و دختران به طرز معنی دار بیشتر از پسران مطالعه درسی دارند. میانگین مطالعه غیر درسی دانش آموزان نیز حدود ۵۵ دقیقه در روز محاسبه گردید که از این نظر بین میانگین مطالعه دختران و پسران تفاوت معنی دار وجود ندارد. بر اساس یافته‌ها، رایج‌ترین راه کسب اطلاعات در بین دانش آموزان، رادیو و تلویزیون و اینترنت است. همچنین یافته‌ها نشان می دهد که بین تحصیلات والدین و مطالعه غیر درسی دانش آموزان در سطح ۰/۰۳۷ همبستگی وجود دارد.

نتیجه گیری: بر اساس یافته‌ها، از میان عوامل ترغیب کننده، عوامل آموزشی، عوامل اقتصادی و عوامل انگیزشی، بیشترین تأثیر را از نظر دانش آموزان، در ترغیب مطالعه داشته است. در میان عوامل بازدارنده نیز باز هم عوامل فرهنگی، آموزشی و اقتصادی دارای بیشترین فراوانی در بین پاسخ‌ها بوده‌اند. در پایان پیشنهاداتی جهت ارتقاء سطح مطالعه ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: مطالعه، عوامل ترغیب کننده، عوامل بازدارنده، دانش آموزان، دوره متوسطه، اهواز

مقدمه و بیان مسئله

مطالعه در کنار سایر ابزارهای ارتباط با جهان و محیط پیرامون، همواره به عنوان یکی از بهترین، عمیق‌ترین، ماندگارترین و حتی کم‌هزینه‌ترین روش جمع‌آوری، ارتقاء دانش و بینش و بهره‌مندی از زمان در بیشتر جوامع گذشته و امروزی مطرح بوده و هست. در واقع مطالعه به عنوان یک مهارت اجتماعی، تردبان ترقی و تکامل هر ملت است و می‌توان گفت که میان مطالعه و رشد افراد در جوامع، رابطه‌ی تنگاتنگی وجود دارد. رشد فرهنگ مطالعه و کتابخوانی می‌تواند به شکل مستقیم و غیرمستقیم، نقش مؤثری در کاهش اثر آفات اجتماعی مانند اعتیاد و ... داشته باشد (Mardandoost, Torkian Tabar, (Hasoomi, 2016

امروزه مطالعه کردن یکی از شاخص‌های توسعه و رایج‌ترین محصول فرهنگی کشورهای مختلف محسوب می‌شود، زیرا مطالعه کتاب و فرهنگ کتابخوانی نمایانگر، رشد ملی و از نشانه‌های بارز بالندگی فرهنگ و تمدن هر کشور و یکی از پیش‌نیازهای مهم رشد و توسعه فرهنگی و اجتماعی و حتی اقتصادی داشتن جامعه‌ای اهل کتاب و مطالعه است. یونسکو در بسیاری از کنفرانس‌های خود اساس توسعه اقتصادی را گسترش کتاب و برنامه ریزی دراز مدت آموزشی دانسته است (Langester, 1997) به همین جهت بعضی از کشورهای جهان در راه ایجاد عادت مطالعه در کودکان و نوجوانان، برنامه-ریزی‌های خود را از قبل از دوره آمادگی و دبستان آغاز و در سطوح مختلف سنی برنامه‌های مناسبی را جهت ایجاد انگیزه کتابخوانی در کودکان و نوجوانان دنبال می‌کنند (Sanders & Holte, 2000).

اما در ایران با توجه به نظام آموزشی کشور که بیشتر بر مطالعه کتب درسی تأکید داشته و معلم محور است، چنین برنامه-ریزی‌هایی به صورت نظام‌مند و جدی دنبال نشده و به تبع آن میزان مطالعه در میان قشر نوجوان بسیار پایین است. عادت به مطالعه همانند بسیاری از عادات دیگر اکتسابی است؛ برخی افراد عادت به مطالعه را کسب کرده و همواره از آن لذت می‌برند و برخی دیگر، به دلایل مختلف، عادت به مطالعه ندارند. فرصت‌های زمانی در شکل‌گیری عادات اهمیت بسیار دارد، چرا که عادات در طول یک دوره زمانی شکل می‌گیرند که ممکن است روزها، ماه‌ها و یا سال‌ها طول بکشد. در واقع عادت به هر کاری، با تکرار آن در مدت زمان طولانی ایجاد می‌گردد. اگر بتوان عادت به مطالعه را در نوجوانان به وجود آورد، در آینده ارتباط آنان با جهان علم و معرفت به آسانی برقرار خواهد شد و آنان همواره در طول زندگی قادر خواهند بود از طریق مطالعه، درک و بینش خود را نسبت به علم و آگاهی، تعالی بخشند. ولی متأسفانه در کشور ما، کودکان و نوجوانان روز به روز رغبت کمتری به مطالعه و کتابخوانی به صورت یک عادت صحیح دارند و اغلب، تنها به اجبار و در قالب مطالعه‌ی کتاب‌های درسی و بخصوص برای رفع تکلیف و شرکت در امتحانات، مطالعه می‌کنند و در این میان جای خالی فرهنگ تهیه، امانت و یا خرید کتاب برای آموختن و دانستن به شدت احساس می‌شود (Nasiri, 2018).

عوامل بسیاری در شکل‌گیری عادت مطالعه تأثیر (مثبت یا منفی) دارد. در این زمینه نقش عواملی همچون خانواده (والدین)، مدرسه، کیفیت و کمیت کتاب‌های کودکان، سیاست فرهنگی و آموزشی، توسعه اقتصادی و اجتماعی و کمبود کتابخانه‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت. این عوامل به روشنی قابل شناسایی و بیان نبوده و پی بردن به آن‌ها گاه مشکل است. از سوی دیگر برای ارائه راهکارهای عملی برای توسعه کتابخوانی در میان نوجوانان، لازم است این عوامل -تأثیر گذار بر مطالعه- را شناسایی و نحوه تأثیرگذاری هر یک را روشن نمود. اغلب تحقیقات در ایران امروز نشان می‌دهد که محیط‌های خانوادگی غالباً غیرعلمی هستند و کتاب در آن جایگاه واقعی خود را ندارد (Fakhræi, 1996). زمینه‌های آموزش و پرورش معمولاً غیرفعال است و به گونه‌ای نیست که دانش‌آموز را به مطالعه تشویق کند (VeisiNejad, 2007).

ضرورت علاقه‌مندی کودکان و نوجوانان به مطالعه بر کسی پوشیده نیست. عادت به مطالعه و آشنایی با منابعی که می‌توانند ما را در رفع نیازهای اطلاعاتی یاری دهند، امتیاز بزرگی است و این عادت بهتر است از زمان کودکی آغاز شود

(Mardandoost, Torkian Tabar, Hasoomi, 2016). انتخاب نوجوانان برای این مطالعه از آن جهت اهمیت دارد که آنان در سال‌های اولیه تجربه خواندن قرار دارند و این عادت مفید(خواندن) که می‌بایست از سال‌ها قبل در وجود آن‌ها نهادینه شده باشد، زمینه‌ساز دانش‌اندوزی و فراگیری مادام‌العمر در آنان خواهد شد. اما همواره، و به خصوص در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران موانعی برای این کار وجود داشته است. با توجه به موارد فوق در پژوهش حاضر سعی شد وضعیت حال مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اهواز بررسی و عواملی که بر آن تأثیر مثبت و یا منفی دارند شناسایی شود؛ در نهایت راهکارهای عملی جهت ارتقای میزان مطالعه این دانش‌آموزان ارائه شده است.

کاهش قابل توجه مطالعه در میان دانش‌آموزان دبیرستانی به موضوعی نگران‌کننده در بسیاری از کشورها تبدیل شده است (Sainsbury & Schagen, 2004; Unrau & Schlackman, 2006; Garces-Bacsal & Yeo, 2017). یافته‌های برخی پژوهش‌ها نشان داده است که همبستگی بالایی میان الگوهای رفتاری کتابخوانی و مطالعه در بزرگسالی و رفتارهای مطالعه در زمان کودکی وجود دارد (Halsted, 2009). با توجه به اهمیت شکل‌گیری فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در رشد و اعتلای فردی و اجتماعی، تا کنون پژوهش‌های بسیاری در کشورهای مختلف جهان در این خصوص انجام شده است و هریک از این پژوهش‌ها از زاویه‌ای متفاوت به موضوع فرهنگ مطالعه و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند.

اوگان رامبی و آدیو (Ogunrombi & Adio, 1995) در پژوهشی عوامل تأثیرگذار بر عادات مطالعه دانش‌آموزان دوره دبیرستان در کشور نیجریه را بررسی کردند. هدف از انجام این پژوهش شناسایی عوامل بازدارنده مطالعه و تعیین روش‌های ترویج عادت مطالعه بود. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که سطح سواد و نگرش والدین بر عادت مطالعه فرزندان تأثیرگذار است و چنانچه دانش‌آموزان در موقعیت و جو هدایت‌کننده‌ای قرار بگیرند، بیشتر آنان از مطالعه لذت می‌برند. یافته‌های این پژوهش، عوامل اجتماعی و اقتصادی را مانعی در مقابل شکل‌گیری عادت مطالعه دانسته و عواملی مانند بی‌سوادی والدین، خانواده پرجمعیت، عدم آشنایی با روش‌های مناسب مطالعه، فقدان کتابدار متخصص و عدم دسترسی آسان به کتاب را از جمله عوامل بازدارنده مطالعه برشمرده‌اند. کلارک و فاستر (Clark & Foster, 2005) پژوهشی با هدف شناسایی اولیت‌های مطالعه غیر درسی در میان دانش‌آموزان انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که اغلب دانش‌آموزان در هفته یک یا دو بار به مطالعه غیر درسی می‌پردازند و این کار را به قصد افزایش معلومات و مهارت‌های زندگی انجام می‌دهند. اغلب این دانش‌آموزان اظهار داشتند که اگر به اندازه کافی وقت داشته باشند بیشتر مطالعه می‌کنند. فلورنس (Florence, 2012) پژوهشی با هدف بررسی تأثیر عوامل محیطی بر رفتارهای مطالعه و کتابخوانی در میان دانش‌آموزان نیجریه انجام داد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که الگوهای رفتاری والدین، داشتن کتابخانه در منزل، تهیه مواد خواندنی برای کودکان و قصه‌خوانی توسط والدین می‌تواند بر رفتارهای کتابخوانی دانش‌آموزان تأثیر مثبت داشته باشد؛ این مطلب در یافته‌های پژوهش گارسس باکسال و یئو (Garces-Bacsal & Yeo, 2017) نیز منعکس شده است به نحوی که افراد کتابخوان در این پژوهش ادعا کرده‌اند که والدین آنان در کودکی و در سال‌های پیش از دبستان برای آنان بلند قصه خوانده و آنان را به کتابخانه عمومی برده‌اند.

همچنین، پژوهش‌های متعددی جهت بررسی وضعیت کتابخوانی و گرایش به مطالعه و عوامل مؤثر بر آن در میان جوانان (Zangeneh Baygi, 2017)، کاربران کتابخانه‌های عمومی (Moarrefzadeh, & Iraj, 2010; Khedmati nejad, 2016; Rasooli, 2019) و دانشجویان (Mirzaei, 2014; Aalaei, 2018) در شهرهای مختلف کشور انجام شده است که نتایج جالب توجهی ارائه داده‌اند. در این میان پژوهش‌های بسیاری به بررسی عوامل مؤثر بر مطالعه در میان دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی و به ویژه دبیرستان پرداخته‌اند (Fazel, 2001; Golchoobi, 2005; Arani & Batooli, 2007; Nazari & Osareh, 2011; Karami, 2012). این پژوهش‌ها عوامل متعددی را به عنوان عوامل تأثیرگذار بر مطالعه بیان کرده‌اند. بر اساس یافته‌های

پژوهش فاضل (Fazel, 2001)، حجم زیاد دروس، گرانی کتاب، نداشتن علاقه و انگیزه از جمله عواملی بوده‌اند که بیش از بقیه عوامل در کاهش میزان مطالعه غیر درسی دانش آموزان تأثیر گذار بوده‌اند.

گلچوبی (Golchoobi, 2005)، در پژوهش خود عوامل ترغیب کننده را شامل: تشویق خانواده، وجود کتابخانه در محل تحصیل، برگزاری مسابقات کتابخوانی از سوی مدارس و روش صحیح مطالعه می‌داند. وی عوامل بازدارنده را شامل: گرانی کتاب، عدم تسلط به زبان‌های خارجی، درآمد کم خانواده و عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی عنوان می‌کند. یافته‌های پژوهش نظری و عصاره (Nazari & Osareh, 2011)، نشان داد که میزان مطالعه آزاد در سطح شهرستان بسیار پایین بوده و میزان مطالعه آزاد دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. پژوهش کرمی، سعیدی پور و فرج‌اللهی (Karami, 2012)، عواملی نظیر بالا بودن سطح تحصیلات والدین به ویژه مادران، تأثیر دوستان، تشویق والدین، تأثیر رسانه‌های گروهی و ارتباطی را به عنوان عوامل مؤثر بر میزان مطالعه درسی دانش آموزان معرفی کرده است.

مرور ادبیات این حوزه نشان می‌دهد که پژوهش‌های بسیاری در نقاط مختلف کشور و جهان در این خصوص انجام شده است؛ اما با توجه به اینکه مطالعه عملی اجتماعی است (Khosravi, 2002; Salari, 2012) که بر اساس الگوهای یادگیری مشاهده‌ای تحت تأثیر عوامل محیطی و فرهنگی هر شهر قرار می‌گیرد (Behzadi & Mahmoodi, 2017)، لذا بررسی وضعیت مطالعه در دانش آموزان هر شهر ممکن است نتایج مختلفی ارائه کند. از این رو پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل ترغیب کننده و بازدارنده مطالعه آزاد در میان دانش آموزان دبیرستانی شهر اهواز انجام شد. در راستای این هدف، پژوهش حاضر درصدد است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. میزان مطالعه آزاد در دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز چقدر است؟
۲. منابع مورد مطالعه دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز بیشتر در چه موضوعات و چه فرمت‌هایی است؟
۳. عوامل ترغیب کننده مطالعه آزاد در دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز کدامند؟
۴. عوامل بازدارنده مطالعه آزاد در دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز کدامند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به شیوه پیمایشی، یا زمینه‌یابی، و از نوع توصیفی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۳۸۰ نفر از مجموع ۴۰۸۱۴ نفر دانش آموز دوره متوسطه مدارس دولتی- عادی شهر اهواز می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده است. نمونه‌گیری در این پژوهش به شیوه تصادفی طبقه‌ای انجام گرفت. در این پژوهش تلاش شده تا عوامل ترغیب کننده و بازدارنده مطالعه آزاد دانش آموزان دبیرستانی شهر اهواز شناسایی شود. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده است که با توجه به عوامل مرتبط با مطالعه (مانند خانواده، کتابخانه، مدرسه، کتابدار و ...)، و همچنین مؤلفه‌های ترغیب کننده و بازدارنده، طراحی گردید. جهت سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری از روایی محتوایی استفاده شد؛ بدین ترتیب که پس از طرح پرسشنامه، پرسشنامه در اختیار چند تن از اساتید متخصص در زمینه مربوطه قرار گرفت و پس از تأیید پرسشنامه توسط اساتید مذکور، پرسشنامه نهایی تهیه و توزیع گردید. به منظور بررسی میزان پایایی ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه نهایی به صورت آزمایشی در بین گروه ۳۰ نفره از جامعه توزیع شد و در مرحله تجزیه و تحلیل از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ^۱ بر روی آن‌ها پایایی ابزار سنجیده شد.

جدول شماره ۱: سنجش پایایی متغیرهای مورد پژوهش

Table 1: Reliability of Variables

^۱.Cronbach's Alpha

پایایی بر اساس آلفای کرونباخ Cronbach's alpha	گویه Item
0.943	عوامل بازدارنده Preventing Factors
0.894	عوامل ترغیب کننده Supporting Factors
0.75	وضعیت مطالعه Studing Status

همان گونه که در جدول مشخص شده است، ضریب پایایی برای سنجش وضعیت مطالعه ۰/۷۵، برای عوامل بازدارنده مقدار ۰/۹۴۳ و برای عوامل ترغیب کننده مقدار ۰/۸۹۴ به دست آمد. تجزیه و تحلیل های این پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از شاخص هایی مانند میانگین، فراوانی، انحراف معیار و درصد استفاده می گردد و در سطح آمار استنباطی از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی، تی مستقل ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. داده های این پژوهش به کمک نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ تحلیل شده است.

یافته های پژوهش

یافته ها نشان می دهد، ۳۷/۲ درصد از پاسخگویان را دانش آموزان پسر و ۶۲/۸ درصد آنان را دانش آموزان دختر تشکیل می دهند. در این میان ۴۵/۹ درصد از پاسخگویان، دانش آموز پایه اول، ۲۲/۲ درصد پایه دوم و بالاخره ۳۱/۳ درصد دانش آموز پایه سوم بوده اند. لازم به ذکر است که دانش آموزان پایه پیش دانشگاهی به دلیل مشغله بیشتر و آمادگی برای کنکور از این پژوهش کنار گذاشته شدند. یافته های مربوط به تحصیلات والدین نشان داد که در حدود ۴۲/۳ درصد از پدران دارای تحصیلات دیپلم، ۲۵/۴ درصد زیر دیپلم، ۱۱/۵ درصد فوق دیپلم، ۱۰/۱ درصد لیسانس، ۷/۳ درصد بی سواد، ۲/۸ درصد فوق لیسانس و بالاخره ۰/۶ درصد دارای مدرک دکتری بودند. همچنین حدود ۳۸/۳ درصد از مادران دارای تحصیلات دیپلم، ۳۶/۳ درصد زیر دیپلم، ۱۱/۵ درصد بی سواد، ۶/۸ درصد فوق دیپلم، ۵/۴ درصد لیسانس، ۱/۴ درصد فوق لیسانس و بالاخره ۰/۳ درصد دارای مدرک دکتری بودند. در ادامه یافته های مربوط به سؤال های پژوهش آورده شده است.

سؤال اول: میزان مطالعه آزاد در دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز چقدر است؟

یافته های مربوط به وضعیت مطالعه آزاد دانش آموزان در جدول شماره ۲، ارائه شده است. بر اساس یافته ها ۷۵/۱ درصد دانش آموزان در طول روز، علاوه بر کتب درسی به مطالعه غیر درسی نیز می پردازند؛ در مجموع میانگین مطالعه غیر درسی در دانش آموزان حدود ۵۵ دقیقه در روز می باشد و بر اساس آزمون انجام شده تفاوت معنی داری بین مطالعه غیر درسی دانش آموزان دختر و پسر وجود ندارد.

جدول شماره ۲: وضعیت مطالعه غیر درسی دانش آموزان

Table 2: Non-Syllabus studing Status of Students

درصد Percent	فراوانی Frequency	میزان مطالعه غیر درسی Non-Syllabus studing time	وضعیت مطالعه غیر درسی Non-Syllabus studing Status
24.9	88	-	کتاب غیر درسی مطالعه نمی کنم
19.8	70	کمتر از ۳۰ دقیقه	کتاب غیر درسی مطالعه می کنم
22.5	80	کمتر از یک ساعت	
19.5	69	کمتر از یک ساعت و نیم	
13.3	47	بیشتر از یک ساعت و نیم	
100	354	جمع	

سؤال دوم: منابع مورد مطالعه دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز بیشتر در چه موضوعات و چه فرمت هایی است؟

یافته‌های مربوط به این سؤال در جدول شماره ۳، ارائه شده است. بر اساس یافته‌ها، دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اهواز بیشتر در زمینه داستان و مطالب علمی مطالعه می‌کنند. همچنین رایج‌ترین راه کسب اطلاعات در بین آنان، رادیو و تلویزیون و اینترنت می‌باشد.

جدول شماره ۳: زمینه‌های موضوعی مورد علاقه دانش‌آموزان

Table 3: Interested Subject Fields among students

درصد Percent	فراوانی Frequency	زمینه موضوعی Subject Field	درصد Percent	فراوانی Frequency	راه‌های کسب اطلاعات Ways of Information acquisition
39.5	140	داستان	43.5	154	رادیو و تلویزیون
30.8	109	مطالب علمی	38.1	135	اینترنت
17.8	63	شعر	26	92	بحث و گفتگو با دوستان
14.7	52	مطالب تاریخی	24.9	88	کتاب
13.8	49	مطالب دینی	16.1	57	مطبوعات (روزنامه و مجله)
13.3	47	مطالب سیاسی			
13	46	اخبار			
7.3	26	مطالب فلسفی			

سؤال سوم: عوامل ترغیب کننده مطالعه آزاد در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اهواز کدامند؟

برای شناسایی عوامل ترغیب کننده مطالعه در این پژوهش از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس^۱ استفاده شده است. داده‌های این پژوهش قبل از تحلیل از نظر وجود داده‌های پرت و گمشده بررسی و کنترل شده است. کفایت نمونه‌گیری در این پژوهش با استفاده از آزمون کایسر-مایر-الکین^۲ مشخص شده است. کایسر و سرنی^۳ (۱۹۷۷) معتقدند هر چقدر مقدار کفایت نمونه‌برداری بیشتر از ۰/۶ باشد، اجرای تحلیل عاملی بدون مانع خواهد بود و هر چه این مقدار بیشتر باشد، مناسب و کفایت نمونه‌گیری بیشتر خواهد بود. در کنار این آزمون از شاخص بارتلت^۴ جهت بررسی کفایت نمونه‌ها استفاده شده است. نتایج این دو آزمون در جدول شماره ۴، آمده است.

جدول شماره ۴. آزمون کفایت نمونه‌برداری مورد عوامل ترغیب کننده مطالعه

Table 4: Bartlett Test for Supportive Factors of Studing

شاخص KMO		آزمون بارتلت Bartlett Test	عوامل ترغیب کننده مطالعه Supportive Factors
0.953			
4114.501	کای اسکوتر		
210	درجه آزادی		
0.000	سطح معناداری		

مطابق نتایج جدول فوق مقدار شاخص کفایت نمونه‌برداری برای عوامل ترغیب کننده مطالعه ۰/۹۵۳ بدست آمده است و مقدار آزمون بارتلت در پژوهش حاضر برابر است با ۴۱۱۴/۵۰۱ که در سطح $P \leq 0/0001$ معنی‌دار است؛ بنابراین می‌توان نتایج نمونه‌های این پژوهش را به جامعه این پژوهش تعمیم داد. در دومین گام از تحلیل عوامل، جهت برآورد تعداد عامل‌های

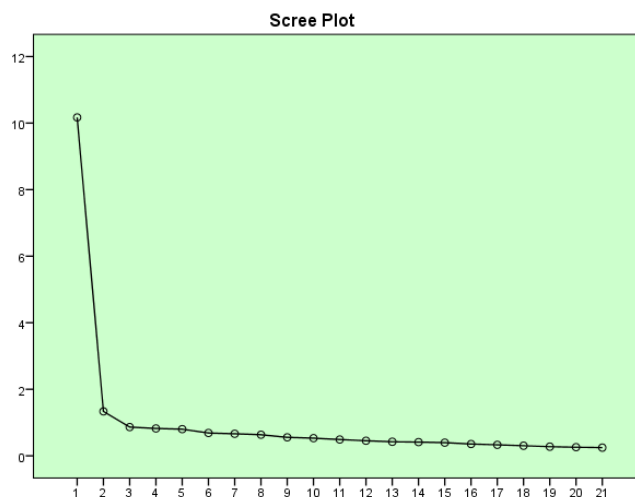
1. Varimax Rotation

2. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

3. Czerny

4. Bartlett

قابل استخراج از آزمون اسکری^۱ استفاده شده است. در شکل زیر آزمون اسکری برای مشخص شدن تعداد عوامل پیشنهادی آورده شده است. بررسی شکل زیر نشان می‌دهد که تعداد چهار یا سه عامل برای عوامل ترغیب کننده مطالعه مناسب است.

نمودار ۱: آزمون اسکری مربوط به عوامل ترغیب کننده مطالعه

Chart 1: Scree Test for Supportive Factors of Studing

در سومین گام از تحلیل عاملی، شناسایی مؤلفه‌ها به شیوه‌ی تحلیل مؤلفه‌های اصلی با استفاده از چرخش آزمایشی از نوع واریماکس و با تعیین نقطه‌ی برش یا بار عاملی حداقل ۰/۴۰، مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. تحلیل داده‌ها بر روی عوامل ترغیب کننده مطالعه با روش چرخش متعامد، نشان داد عوامل ترغیب کننده بر روی چهار عامل قرار دارند. در جدول شماره ۵ تعداد عامل‌ها، تعداد ارزش ویژه و درصد واریانس آن‌ها ارائه شده است. به طور کلی، چهار عامل شناسایی شده ۶۲/۸۱۵ درصد واریانس داده‌ها را تبیین می‌کنند که رقم قابل قبولی است. در جدول زیر نتایج مربوط به این عوامل آورده شده است.

جدول شماره ۵: شاخص‌های آماری مربوط به مؤلفه‌های ترغیب کننده مطالعه

Table 5: Statistical Parameters for Supportive Factors of Studing

عوامل Factors	ارزش ویژه Eigen value	درصد واریانس تبیین شده R ²	درصد تجمعی واریانس تبیین شده Cumulative R ²
آموزشی	4.585	21.832	21.832
اتکیزی	3.384	16.112	37.944
فرهنگی	3.222	15.343	53.287
اقتصادی	2.001	9.528	62.815

در تحلیل انجام شده عامل آموزشی با ارزش ویژه ۴/۵۸۵؛ معادل ۲۱/۸۳۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که بیشترین مشارکت را در بین عوامل به عهده دارد و عامل اقتصادی با ارزش ویژه ۲/۰۰۱؛ معادل ۹/۵۲۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که در بین عوامل کمترین مشارکت را دارد. در جدول زیر بار عاملی هر کدام از مؤلفه‌های عوامل آورده شده است.

^۱ . Scree test

جدول شماره ۶: تحلیل عاملی اکتشافی عوامل ترغیب کننده مطالعه از دید پاسخگویان
Table 6: Exploratory Factor Analysis for Supporting Factors of Studing

بار عاملی مؤلفه‌ها در هر عامل Factor Loading for each Factor				مؤلفه Component	عوامل Factors
4	3	2	1		
			0.645	خواندن کتاب برای کودک توسط والدین	آموزشی
			0.702	برگزاری دوره‌های آموزش شیوه‌های مطالعه در مدارس	
			0.681	آموزش روش صحیح مطالعه	
			0.552	قصه گویی در مهدهای کودک توسط مربیان	
			0.562	اختصاص بخشی از برنامه تحصیلی به مطالعه	
			0.621	آشنایی با نویسندگان و شاعران و ...	
		0.499		اخلاق خوب کتابدار (کتابخانه آموزشی و عمومی)	انگیزشی
		0.423		وجود کتابدار تمام وقت در کتابخانه مدارس	
		0.779		تشویق والدین به مطالعه	
		0.676		تشویق معلمان به مطالعه	
		0.671		تشویق دوستان به مطالعه	
		0.600		داشتن کتابخانه شخصی	فرهنگی
	0.499			وجود کتابخانه در محل تحصیل و محل زندگی	
	0.557			بردن کودکان به کتابخانه توسط والدین	
	0.601			برگزاری نمایشگاه‌های کتاب	
	0.681			برگزاری مسابقات کتابخوانی	
	0.686			توسعه مراکز کتابخوانی در شهرها	
	0.539			نزدیک بودن کتابخانه عمومی به محل زندگی	اقتصادی
0.532				ارزان شدن قیمت کتاب به روش‌های مختلف مثل تخفیف در نمایشگاه، دادن بن کتاب، توزیع کتاب به صورت رایگان در مدارس و ...	
0.527				افزایش سطح درآمد خانواده‌ها	

همانگونه که نتایج مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد، در عامل آموزشی، گویه‌ی «برگزاری دوره‌های آموزش شیوه‌های مطالعه در مدارس» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۷۰۲) است و گویه‌های دیگری از جمله «آموزش روش صحیح مطالعه» با بار عاملی (۰/۶۸۱) و «خواندن کتاب برای کودک توسط والدین» با بار عاملی (۰/۶۴۵) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در عامل انگیزشی، گویه‌ی «تشویق والدین به مطالعه» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۷۷۹) است و گویه‌های دیگری از جمله «تشویق معلمان به مطالعه» با بار عاملی (۰/۶۷۶) و «تشویق دوستان به مطالعه» با بار عاملی (۰/۶۷۱) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در عامل فرهنگی، گویه‌ی «توسعه مراکز کتابخوانی در شهرها» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۶۸۶) است و گویه‌های دیگری از جمله «برگزاری مسابقات کتابخوانی» با بار عاملی (۰/۶۸۱) و «برگزاری نمایشگاه‌های کتاب» با بار عاملی (۰/۶۰۱) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در عامل اقتصادی، گویه‌ی «ارزان شدن قیمت کتاب به روش‌های مختلف مثل تخفیف در نمایشگاه، دادن بن کتاب، توزیع کتاب به صورت رایگان در مدارس و ...» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۵۳۲) است و گویه «افزایش

سطح درآمد خانواده‌ها» با بار عاملی (۰/۵۲۷) در رتبه بعدی قرار دارد. عوامل ذکر شده به عنوان اصلی ترین مشوق‌های مطالعه آزاد دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز است که بر اساس بارهای عاملی بدست آمده مشخص شده‌اند.

سؤال چهارم: عوامل بازدارنده مطالعه آزاد در دانش آموزان دوره متوسطه شهر اهواز کدامند؟

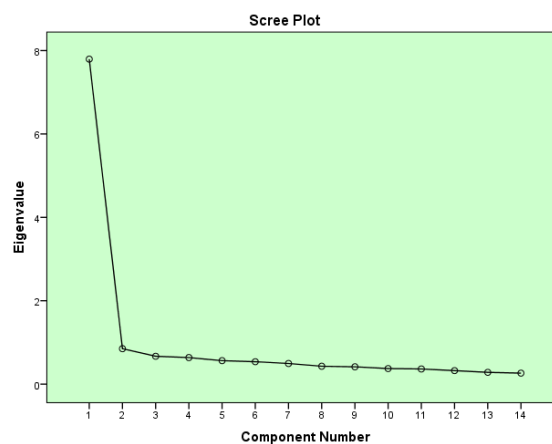
برای شناسایی عوامل بازدارنده مطالعه در این پژوهش از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی در مورد این سوال ابتدا از شاخص KMO و آزمون بارتلت جهت بررسی کفایت نمونه‌ها استفاده شده است. نتایج این دو آزمون در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۷: آزمون کفایت نمونه‌برداری در مورد عوامل بازدارنده مطالعه

Table 7: Bartlett Test for Preventive Factors of Studing

0.957	شاخص KMO		
2867.395	کای اسکوتر	آزمون بارتلت Bartlett Test	عوامل بازدارنده مطالعه Preventive Factors of Studing
91	درجه آزادی		
0.000	سطح معناداری		

مطابق نتایج جدول فوق مقدار شاخص کفایت نمونه‌برداری برای عوامل ترغیب کننده مطالعه ۰/۹۵۷ بدست آمده است و مقدار آزمون بارتلت در پژوهش حاضر برابر است با ۲۸۶۷/۳۹۵ که در سطح $P \leq 0/001$ معنی دار است؛ بنابراین می‌توان نتایج نمونه‌های این پژوهش را به جامعه این پژوهش تعمیم داد. در دومین گام از تحلیل عوامل، جهت برآورد تعداد عامل‌های قابل استخراج از آزمون اسکری استفاده شده است. در شکل زیر آزمون اسکری برای مشخص شدن تعداد عوامل پیشنهادی آورده شده است. بررسی شکل زیر نشان می‌دهد که تعداد سه عامل برای عوامل بازدارنده مطالعه مناسب است.

نمودار ۲: آزمون اسکری مربوط به عوامل بازدارنده مطالعه

Chart 2: Scree Test for Preventive Factors of Studing

در سومین گام از تحلیل عاملی، شناسایی مؤلفه‌ها به شیوه‌ی تحلیل مؤلفه‌های اصلی با استفاده از چرخش آزمایشی از نوع واریماکس و با تعیین نقطه‌ی برش یا بار عاملی حداقل ۰/۴۰، مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. تحلیل داده‌ها بر روی عوامل بازدارنده مطالعه آزاد با روش چرخش متعامد، نشان داد عوامل بازدارنده بر روی سه عامل قرار دارند. در جدول ۸ تعداد عامل‌ها، تعداد ارزش ویژه و درصد واریانس آن‌ها ارائه شده است. به طور کلی، سه عامل شناسایی شده ۶۶/۵۲۳ درصد واریانس داده‌ها را تبیین می‌کنند که رقم قابل قبولی است. در جدول زیر نتایج مربوط به این عوامل آورده شده است.

جدول شماره ۸: شاخص‌های آماری مربوط به مؤلفه‌های بازدارنده مطالعه

Table 8: Statistical Parameters for Preventive Factors of Studing

عوامل Factors	ارزش ویژه Eigen value	درصد واریانس تبیین شده R ²	درصد تجمعی واریانس تبیین شده Cumulative R ²
فرهنگی	3.864	27.600	27.600
آموزشی	3.046	21.760	49.359
اقتصادی	2.403	17.164	66.523

در تحلیل انجام شده عامل فرهنگی با ارزش ویژه ۳/۸۶۴؛ معادل ۲۷/۶۰۰ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که بیشترین مشارکت را در بین عوامل به عهده دارد و عامل اقتصادی با ارزش ویژه ۲/۴۰۳؛ معادل ۱۷/۱۶۴ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند که در بین عوامل کمترین مشارکت را دارد. در جدول شماره ۹، بار عاملی هر کدام از مؤلفه‌های عوامل آورده شده است.

جدول شماره ۹: تحلیل عاملی اکتشافی عوامل بازدارنده مطالعه آزاد از دید پاسخگویان

Table 9: Exploratory Factor Analysis for Preventive Factors of Studing

عوامل Factors	مؤلفه Component	بار عاملی مؤلفه‌ها در هر عامل Factor Loading for each Factor		
		3	2	1
فرهنگی	عدم شناخت و احساس نیاز به مطالعه به عنوان یک ضرورت آگاهی دهنده			0.700
	عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی			0.757
	کمبود کتابخانه های عمومی و آموزشی			0.558
	عدم دسترسی به کتابهای مورد علاقه و مورد نیاز			0.550
	بها ندادن مردم به علم و دانش در جامعه			0.602
	گسترش رسانه‌های عمومی و جاذبه‌های رسانه‌های الکترونیکی و دیجیتال			0.441
آموزشی	انجام تکالیف مدرسه		0.698	
	نداشتن فرصت کافی برای مطالعه		0.701	
	تأکید بر حفظیات در مدارس		0.678	
	نبود آموزش شیوه‌های مطالعه در مدارس		0.648	
	شناخت ناکافی از نویسندگان و آثارشان		0.512	
اقتصادی	جهت‌گیری‌های فکری و فرهنگی جامعه به سمت مسائل اقتصادی	0.563		
	گرانی کتاب	0.675		
	مشکلات اقتصادی	0.763		

همانگونه که نتایج مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد، در عامل فرهنگی، گویه‌ی «عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۷۵۷) است و گویه‌های دیگری از جمله «عدم شناخت و احساس نیاز به مطالعه به عنوان یک ضرورت آگاهی دهنده» با بار عاملی (۰/۷۰۰) و «بها ندادن مردم به علم و دانش در جامعه» با بار عاملی (۰/۶۰۲) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در عامل آموزشی، گویه‌ی «نداشتن فرصت کافی برای مطالعه» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۷۰۱)

است و گویه‌های دیگری از جمله «انجام تکالیف مدرسه» با بار عاملی (۰/۶۹۸) و «تأکید بر حفظیات در مدارس» با بار عاملی (۰/۶۷۸) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در عامل اقتصادی، گویه‌ی «مشکلات اقتصادی» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۷۶۳) است و گویه‌های دیگری از جمله «گرانی کتاب» با بار عاملی (۰/۶۷۵) و «جهت‌گیری‌های فکری و فرهنگی جامعه به سمت مسائل اقتصادی» با بار عاملی (۰/۵۶۳) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. با توجه به نتایج می‌توان گفت عوامل فرهنگی در رتبه نخست بازدارندگی مطالعه آزاد در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اهواز قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتیجه مقایسه بین میانگین مطالعه درسی دختران و پسران، نشان می‌دهد که بین میزان مطالعه درسی دختران (۶۸ دقیقه) و پسران (۴۹ دقیقه) تفاوت معنی‌دار وجود دارد ($t_{(352)} = -5.101, p < 0/0001$). به عبارتی دختران به طرز معنی‌دار بیشتر از پسران مطالعه درسی دارند. گرچه یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین مطالعه غیر درسی پسران در طول روز بیشتر از دختران است، ولی نتایج آزمون معناداری نشان داد که بین مطالعه غیر درسی دختران و پسران در این پژوهش تفاوت معنادار وجود ندارد. البته این یافته‌ها، نتایج پژوهش‌های Fazel, Golchoobi, Aftabi Arani, Nazari & Osareh را تأیید نمی‌کند. تمامی پژوهش‌های نامبرده به این نتیجه رسیدند که بین مطالعه دختران و پسران تفاوت معنادار وجود دارد و دختران مطالعه آزاد بیشتری نسبت به پسران دارند. بررسی یافته‌های مرتبط با تحصیلات والدین و مقایسه همبستگی آن‌ها با میزان مطالعه غیر درسی دانش‌آموزان نشان می‌دهد که بین سطح تحصیلات پدران با میزان مطالعه غیر درسی دانش‌آموزان در سطح ۰/۰۳۷ رابطه همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. ولی در مقابل بین سطح تحصیلات مادران و میزان مطالعه غیر درسی دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود ندارد. این یافته نیز با یافته‌های پژوهش کرمی، سعیدی‌پور و فرج‌اللهی (Karami, 2012) همراستا نمی‌باشد. بررسی و مقایسه میانگین بودجه‌ای که دختران و پسران برای خرید کتاب اختصاص می‌دهند نشان می‌دهد که از این نظر تفاوت معناداری بین دختران و پسران وجود ندارد.

چنان‌که یافته‌ها نشان می‌دهد، از نظر دانش‌آموزان، عوامل آموزشی بیشترین سهم را در ترغیب و تشویق به مطالعه دارد. این عوامل شامل آموزش روش‌های صحیح مطالعه در مراکز آموزشی و دبیرستان‌ها (همراستا با پژوهش Rasooli, 2019)، اختصاص بخشی از برنامه تحصیلی و ساعت درسی به امر مطالعه و آشنا کردن دانش‌آموزان با نویسندگان و شاعران می‌باشد. این آموزش‌ها را می‌توان به صورت برگزاری کارگاه‌های کوتاه مدت در برنامه درسی دانش‌آموزان گنجانده. بر اساس یافته‌ها، عوامل انگیزشی، مانند تشویق والدین، معلمان و دوستان (همراستا با پژوهش Khedmati nejad, 2016; Mardandoost, 2016) و وجود کتابداران متخصص، خلاق و علاقه‌مند در کتابخانه‌های آموزشی نیز از جمله عواملی است که از نظر دانش‌آموزان در ترغیب و تشویق به مطالعه مهم هستند.

عوامل فرهنگی نیز شامل فعالیت‌های فرهنگی در زمینه ایجاد عادت مطالعه، نقش والدین در ایجاد عادت مطالعه و تلاش جهت ارتقاء فرهنگ مطالعه در بین والدین، شناساندن اهمیت دوران کودکی و پیش از دبستان به مریدان این دوره و برگزاری جلسات متنوع قصه‌گویی در مهدهای کودک و بالاخره توسعه مراکز کتابخوانی و کتابخانه‌های عمومی، به ویژه توسعه بخش‌های خاص کودکان با جذابیت خاص و متناسب با روحیات آنان، می‌تواند به عنوان مشوق مطالعه در بین دانش‌آموزان به کار

گرفته شود. این یافته‌ها، نتایج پژوهش بهزادی (Behzadi & Mahmoodi, 2017)، که تأثیر یادگیری مشاهده‌ای را بر میزان مطالعه دانش‌آموزان بررسی کرده است را تأیید می‌کند. بر اساس نظریه بندورا^۱، مطالعه یک عمل اجتماعی است که یادگیری در آن نقش تعیین کننده دارد (نقل در Behzadi & Mahmoodi, 2017). بنابراین دانش‌آموزانی که دارای والدین کتابخوان، دوستان و اطرافیان کتابخوان هستند بیشتر مطالعه می‌کنند. عامل ترغیب کننده دیگری که از دید دانش‌آموزان مهم بوده است، عوامل اقتصادی هستند. همچنین در دسترس قرار دادن کتب ارزان از طرق مختلف مانند اختصاص بن خرید کتاب به خانواده‌ها و یا مدارس، برگزاری نمایشگاه همراه با تخفیف و همچنین توزیع کتاب در مدارس به صورت امانی و یا هدیه به دانش‌آموزان گام‌های مهمی هستند که می‌توان در این زمینه برداشت. یافته‌های این بخش از پژوهش، با نتایج پژوهش‌های (Khedmati, 2016; Aalaei, 2018) همسو می‌باشد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که اگر به نوجوانان آموزش کافی در خصوص شیوه‌های مطالعه و آشنایی با منابع مناسب داده شود، و از سوی دیگر با الگوگیری از رفتار خانواده و اطرافیان فرهنگ مناسب از کودکی برای آنان نهادینه شود، علاقه و رغبت آنان به مطالعه بیشتر خواهد بود.

در این بررسی علاوه بر عواملی که می‌توانند برای مطالعه غیر درسی دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کنند، عواملی که به عنوان مانع و مشکل می‌توانند باعث کم شدن میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان شوند نیز بررسی شد. در بین عوامل مختلفی که به عنوان مانع و مشکل مطالعه در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفته است، عوامل فرهنگی به عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده شناخته شده است. عواملی نظیر بها ندادن مردم به اهمیت و جایگاه علم در جامعه و متعاقباً عدم احساس نیاز به مطالعه به عنوان یک ضرورت آگاهی دهنده، کمبود کتابخانه‌های عمومی و آموزشی (همراستا با پژوهش Mardandoost, 2016; Khedmati, 2016) و گسترش رسانه‌های عمومی دیجیتال و جایگزینی آن با فرهنگ مطالعه و به تبع آن عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی (همراستا با یافته‌های Khedmati, 2016)، از جمله عواملی هستند که از نظر دانش‌آموزان می‌توانند مانعی بر سر راه مطالعه آنان باشند.

عوامل آموزشی به عنوان دومین عامل مهم بازدارنده در بین پاسخگویان شناخته شده است. عواملی همچون کمبود وقت برای مطالعه به دلیل حجم زیاد تکالیف درسی، و تأکید بر حفظیات در مدارس و همچنین عدم آموزش روش‌های صحیح مطالعه به دانش‌آموزان و شناخت ناکافی آنان از نویسندگان و آثارشان به عنوان مهم‌ترین عوامل بازدارنده در بین دانش‌آموزان شناخته شده است. در بخش آخر نیز عوامل اقتصادی شامل مسائل و مشکلات اقتصادی خانواده‌ها و گرانی کتاب به عنوان عوامل بازدارنده شناخته شده است. عوامل اقتصادی در اغلب پژوهش‌های پیشین به عنوان مانعی مهم و تأثیرگذار برای ایجاد فرهنگ مطالعه شناخته شده است. چنان‌که یافته‌ها نشان می‌دهد، عوامل انگیزشی از نظر دانش‌آموزان در زمره عوامل بازدارنده نبوده است و این به این معناست که در صورت فرهنگ‌سازی مناسب، آموزش کافی و ایجاد تسهیلات برای خرید کتاب، انگیزه کافی برای مطالعه در نوجوانان و دانش‌آموزان وجود دارد.

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده، گمان می‌رود مؤثرترین راهکارهای افزایش سرانه مطالعه نوجوانان و علاقه‌مند کردن آنان با این فرهنگ، در قدم اول گسترش برنامه‌های آموزشی مرتبط و پس از آن تلاش برای فرهنگ‌سازی و هدایت

¹ Bandora

گرایش فکری خانواده‌ها به سمت کتابخوانی و در قدم‌های بعدی ایجاد تسهیلاتی جهت تهیه آسان و دسترسی راحت‌تر به مواد خواندنی می‌باشد.

پیشنهادات کاربردی

پژوهش‌های کاربردی معمولاً جهت بررسی یک پدیده در جامعه و کمک به رفع مشکلات موجود در آن زمینه انجام می‌شوند. لذا این پژوهش‌ها معمولاً با ارائه راهکارهای عملی و پیشنهادهای کاربردی سعی در بهبود وضعیت موجود پدیده مورد بررسی دارند. این پژوهش نیز به منظور بررسی وضعیت مطالعه آزاد دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز انجام شد و پس از تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل، سعی در ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت این پدیده خواهد داشت. در این زمینه، این پژوهش راهکارهای عملی زیر را پیشنهاد می‌نماید:

- برنامه‌ریزی اصولی و دقیق از سوی دست‌اندرکاران اداره آموزش و پرورش، جهت ایجاد سرفصل‌های آموزشی و گنجاندن این سرفصل‌ها در برنامه‌های آموزشی جهت آشنا کردن دانش‌آموزان با اصول اولیه مطالعه صحیح و آثار نویسندگان و شعرا؛
- ایجاد تسهیلات مالی و اجرایی جهت دسترسی ساده‌تر به منابع خواندنی، مانند ارائه بن کتاب، توزیع کتاب به مناسبت‌های مختلف در مدارس، برگزاری نمایشگاه‌های مختلف به صورت خرید و امانی، و همچنین تجهیز کتابخانه‌های مدارس و تأمین منابع خواندنی مفید و متناسب؛
- بر اساس یافته‌ها، اغلب دانش‌آموزان ترجیح می‌دهند منابع خواندنی خود را از کتابخانه‌های عمومی امانت بگیرند، لذا پیشنهاد می‌شود این کتابخانه‌ها برنامه‌های خاص و ویژه‌ای را برای جذب هرچه بیشتر دانش‌آموزان به کتابخانه اجرا نمایند. برنامه‌هایی مانند برگزاری جلسات نقد و معرفی کتاب با حضور طبقات مختلف همسالان و همچنین نویسندگان؛
- تغییر نظام مبتنی بر حفظیات به صورت نظام مبتنی بر یادگیری و پرهیز از ارائه تکالیف پر حجم و غیر سودمند و در عوض ارائه برنامه‌های کتابخوانی و برگزاری مسابقات مرتبط در برنامه‌های ارزیابی دانش‌آموزان؛
- آموزش والدین در زمینه چگونگی ایجاد عادت به مطالعه در فرزندان از دوران کودکی.

References

- Aa'laee, Pari (2018). *Measuring the amount of syllabus and non-syllabus study in students of Kashan University: A case study* (Master's thesis). Kashan University. [In Farsi]
- Aftabi arani, Fatemeh; Batooli, Zahra (2007). Study of non-syllabus study among high school students and identification of factors affecting it in Aran and Bidgol city in the academic year of 2005-2006. *Scientific Communication*, 7 (3). [In Farsi]
- Behzadi, Hasan, Mahmoudi, Hassan (2017). Study of the role of observational learning on the status of high school male students based on Bandura Social Cognitive Theory. *Library and Information Science*, 21 (1), 25-54. [In Farsi]
- Clark, Christina and Foster, Amelina (2005) Children's and young people reading habits and preference: The who, what, why, where and when, available at: <http://www.literacytrust.org.UK/research/reading.pdf>.
- Fakhraei, Sirius (1997) *An Investigation of the Effective Methods in Increasing the Amount of Study in High School Students of Tabriz. Report of the Board of Research of the Education Directorate of East Azerbaijan*. [In Farsi]
- Fazel, Morteza (2001) *A survey on the type and amount of non-syllabus studies in high school students and identification of factors affecting it from Shahreza city students point of view*. Isfahan Education Organization, Research Council. [In Farsi]
- Florence, F. F. (2012). Effects of environmental factors on students' reading habits in Yagba east local government area of Kogi State. *Universal Journal of Education and General Studies*, 1(6), 153-157.
- Garces-Bacsal, R. M., & Yeo, S. D. (2017). Why and what they read when they don't have to: Factors influencing the recreational reading habits of gifted students in Singapore. *Journal for the Education of the Gifted*, 40(3), 247-265.
- Golchobi, Taghi (2005), *Studying the status of free study in Mazandaran High School Students and identifying the inhibiting and encouraging factors on studying*. Master thesis, Shahid Chamran University, Faculty of Education and Psychology. [In Farsi]
- Halsted, J. W. (2009). *Some of my best friends are books: Guiding gifted readers from preschool to high school*. Great Potential Press, Inc.
- Karami, Azita (2012). *The Effect of Incentive Factors on the Study of Non- syllabus (Free) Books in the Academic Achievement of High School Students in Abdanan City*. Master's Thesis, Payame Noor University of Tehran, Payame Noor Center, Tehran. [In Farsi]
- Khedmatinejad, Hojat (2016). *Investigating the Preventive and Supportive Factors of study among the library staff of Isfahan province*, Master's thesis, Shahed University, Faculty of Literature and Humanities. [In Farsi]

- Khosravi, Fariborz (2002). An Introduction to Study Pathology in Southern Countries, *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization*, 13 (3), 116-125. [In Farsi]
- Lancaster, Wilfred. (1997) *Libraries and librarians in the electronic age*. Asadollah Azad. Mashhad: Astan Quds Razavi Publishing House.
- Mardandoost, Zahra; Turkiantabar, Mansour; Hasoumi, Tahereh (2016). Factors Affecting the Increase of Student's positive Attitude towards Studying at the sixth grade girls Elementary Schools in Khomein. *Journal of Human Sciences Research*, 10 (3), 97-108. [In Farsi]
- Mirza'i, Somayeh (2014). *Studying the status of free study among Shahid Chamran University of Ahvaz's bachelor students of the class of 2013-2014 and identifying and analyzing preventive and persuasive factors for their study*. Master thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz, Faculty of Education and Psychology. [In Farsi]
- Moaref Zadeh, Abdolhamid; Iraj, Shahrzad (2010). Investigation of preventive and supportive factors on studying among users of public libraries in Mahshahr city. *Research on Information Science and Public Libraries*, 16 (1), 143-170. [In Farsi]
- Nasiri, Behrooz (1397). Books and Reading among Students: Do's and Don'ts. *Peyvand*, 39 (1 & 2), 56-57. [In Farsi]
- Nazari, Ashraf; Osareh, Farideh (2011), "The Viewpoints of High School Students of Shahrekord City about the Preventive and Supportive Factors of Free Study". *Quarterly Journal of National Library Studies and Information Organization*, 22 (3), 56-73. [In Farsi]
- Ogunrombi, S. A; Adio, Gboyega (1995) Factors Affecting the reading habits of secondary school students. *Library Reviews*, (4), 50-57.
- Rasouli, Fereshteh (2019). *Investigating public library user's incentive and deterrent factors to attract more users from their perspective (Case Study: Razan Rural Public Libraries)*. Master's thesis, Payam Noor University of Qom, Qom's Payam Noor Center. [In Farsi]
- Sainsbury, M., & Schagen, I. (2004). Attitudes to reading at ages nine and eleven. *Journal of Research in Reading*, 27, 373-386. doi:10.1111/j.1467- 9817.2004.00240.x
- Salari, Mahmood (2012). *Examining and explaining the main factors affecting the study culture in Iran and presenting a suitable model for its development*, Ph.D. in Librarianship and Informatics, Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Education and Psychology. [In Farsi]
- Saunders, Marick; Holt, Tan. (1998) The creation of a desirable reading culture in poor countries: The role of the Staging Lesen Plan; Translated by Farideh Osareh: Selected articles by IFLA (Amsterdam: August 16-21, 1998) under the direction of Abbas Horri. Tehran: National Library of the Islamic Republic of Iran, 2000. 153-161. [In Farsi]
- Unrau, N., & Schlackman, J. (2006). Motivation and its relationship with reading achievement in an urban middle school. *The Journal of Educational Research*, 100, 81-101.

Viisinejad, Sima (2007), Investigating strategies for encouragement of studying in children and adolescents, Specialized Children and Adolescents book of the month Monthly. (4 & 5), 112-114. [In Farsi]

Zangeneh Baigy, Zahra (2017). *Studying the Model and effective and inhibiting factors in youth study in Mashhad*. Master's thesis, Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Educational Sciences and Psychology. [In Farsi]

© 2019 by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)